

Feedback samtaler

— Appendix

Indhold

Om dette appendix	3
Leverum	4
Hjælpe modellen	5
Feedback	6
Selvbestemmelse	7
Om spørgsmålstyper	8
Specifikke spørgsmålstyper	11
Litteratur	13

Om dette appendix

Dette appendix hører til samtalemодellen "Feedbacksamtaler i udkolingen". Samtalemодellen er udviklet med afsæt i erfaringer fra de skoler, der har arbejdet med feedbacksamtaler under Styrket udkoling. I dette appendix udfoldes samtalenmodellens teoretiske fundament.

Appendix'et indeholder

- Korte beskrivelser af de teoretiske perspektiver, som samtalemодellen tager afsæt i.
- Nogle eksempler på, hvordan der kan arbejdes i praksis.
- Litteraturliste med henvisninger til, hvor der kan læses mere.

Leverum

Peavys leverum

Når man skal samtale med mennesker om vigtige temaer i deres liv, er det ifølge R.Vance Peavy¹ vigtigt, at have en opmærksomhed på menneskers hele liv - deres "leverum".

Menneskers leverum er fyldt af alt det, der fylder i deres verden; fx mennesker, steder, oplevelser, aktiviteter - men også værdier, vaner, færdigheder og meget andet.

Dermed bliver leverummet også en slags 'kompass', som mennesker forstår og navigerer i verden med. Det betyder, at hvis samtaler med elever skal være et meningsfuldt projekt for eleven, må læreren inddrage elevens leverum i samtalerne, ved at spørge ind til det og kortlægge det sammen med eleven.

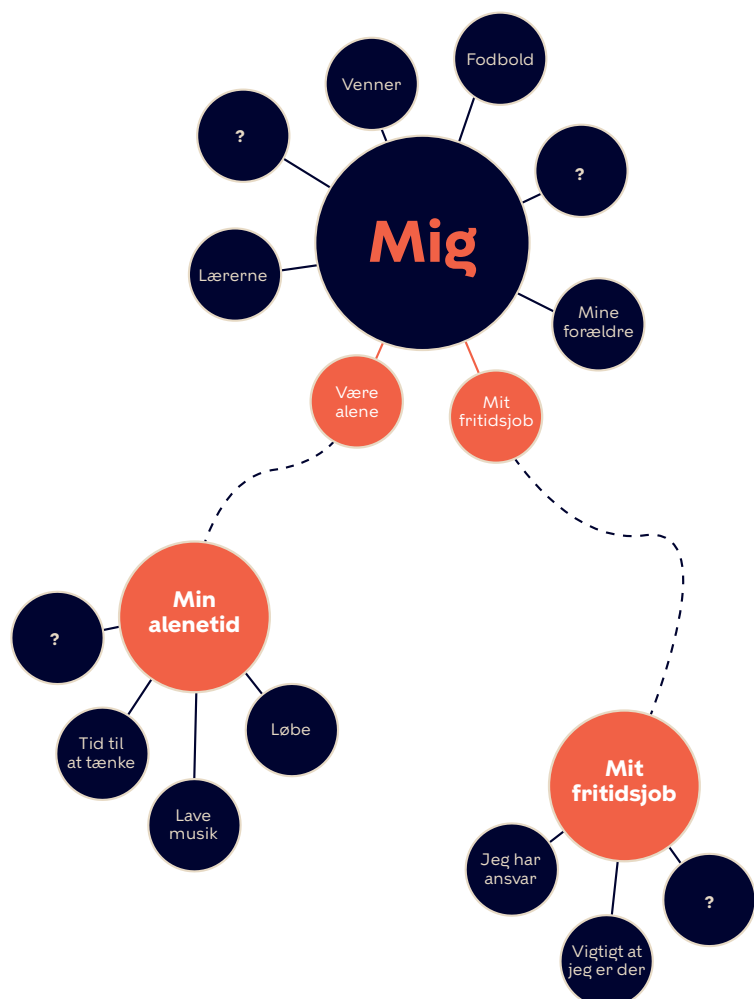
Når leverummet er kortlagt, kan det udforskes i forhold til bestemte temaer. Det kunne fx være at tage ansvar. Elev og lærer leder derfor i leverummet for at finde de steder i elevens leverum, hvor eleven har oplevelser med fx at få og tage ansvar for i forhold til opgaver, samarbejde mv.

I eksemplet herunder kan ses:

- At hele leverummet er kortlagt sammen med eleven
- At der er "taget steder ud", som udforskes for sig: Her er "fritidsjob" taget ud til udforskning, fordi eleven har fortalt, at der her er opgaver, hvor der tages ansvar²:

¹ Her henvises til følgende: Peavy, R.Vance (2009) Konstruktivistisk vejledning. Teori og metode. Studie og Erhverv + Peavy, R.Vance (2005) At skabe mening - den sociodynamiske samtale. Studie og Erhverv

² Der er taget afsæt i leverumsmodelen i følgende: Peavy, R.V. Konstruktivistisk vejledning (2002:73)

Hjælpe modellen

Når mennesker skal træffe beslutninger, er der en naturlig beslutningsproces, som i forskellige variationer indeholder følgende trin – men som kan forstyrres undervejs og sjældent forløber lineært:

1. En begyndende bevidsthed om et problem, og måske også en gryende utilfredshed eller frustration
2. Et påtrængende problem, som kan medføre irritationsmomenter, fordi utilfredsheden tager til
3. De første forsøg på løsninger, hvor der ledes efter løsninger, strategier og handlinger
4. Omkostningsvurdering, hvor konsekvens og omkostninger ved handlinger overvejes
5. Overvejelser; muligheder og alternativer er i spil, fordi problemet ikke er til at komme udenom
6. Rationel beslutning, hvor der foretages en intellektuel beslutning om at gøre noget
7. Rationel-følelsesmæssig beslutning, hvor følelser, fornuft og værdier fører til konkret handling

Hjælpeprocesser og -modeller kan støtte og hjælpe i menneskers beslutningsprocesser, men kan ikke erstatte denne naturlige proces. Derfor kan bevidstheden om den være hjælpsom i samtaler. For at en samtalemodel skal være anvendelig og meningsfuld, skal den kunne rammesætte samtalen, skabe rum for elevens leverum og fremstå forståelig og anvendelig for samtaledelegerne.

Det kan derfor være en fordel med en simpel grundmodel, som kan tilrettes efter den konkrete situation. Gerard Egan kan i denne sammenhæng bidrage med en simpel hjælpe model, som understøtter Peavys pointer om at inddrage elevens aktuelle leverum i samtaler³.

Modellen beskæftiger sig med disse grundlæggende spørgsmål:

³ I beskrivelse og model henvises til "Den kompetente vejleders hjælpe model" i følgende: Egan, Gerard (2002) Den kompetente vejleder. R.U.E.

Feedback

Feedback – Hvor, hvornår og med hvem?

Siden 2010'erne har John Hatties perspektiver på feedback i undervisningsammenhænge præget tanker og handlinger i dansk skoleudvikling. I samtaler mellem elever og lærere, vil der ofte være et element af feedback, og her er det ifølge Hattie og Timperley vigtigt at kunne bedrive feedback med opmærksomhed på den konkrete elev, konteksten og det ønskede mål.

Når feedback har til formål at bringe eleven videre i sin læringsproces, er det vigtigt at være opmærksom på både lærer/elev-positioner, kontekst og formålet med den konkrete feedback. Feedback er ikke selve samtalen, men kan være et greb, som på forskellig vis – alt efter situation, timing og motivation – kan have forskellig effekt på elevens læring.

De fire feedbacktyper er:

Task-feedback: Fokus på specifik feedback i relation til en konkret opgave – også kaldet Correction or knowledge feedback. Typisk den feedback, der sker i klasserummet, hvor eleven får respons ift. rigtig/forkert i opgaver. Korrigerer elevernes viden m.v.

Processing-feedback: Fokus på feedback, om hvordan opgaven kan løses eller forbedres via retningsgivende feedback. Typisk feedback via henvisninger til metoder, arbejdsgange eller tidligere løste opgaver. Kan bidrage til elevens problemløsningsfærdigheder.

Self-regulation-feedback: Fokus på at øge elevens evne til at regulere sig selv samt at styrke elevens tro på egen formåen. Typisk i relation til at skulle løse en lignende opgave på et andet tidspunkt og et fokus på elevens evne til at fortsætte, når noget er svært. Kan bidrage til at styrke/regulere elevens indsats eller attitude.

Self as a person- feedback: Ofte beskrevet som ros. Ros bringer dog ikke den store fremdrift ift. elevens læring, og i nogle plenumkontekster kan effekten endda reduceres. Hvis rosen skal bidrage til formålet, er timing og kontekst afgørende. Kan styrke troen på egen formåen og viljen til at arbejde for noget, der kan virke svært, men afhænger meget af måde og timing.

Feedback som det er beskrevet på forrige side kan på samme måde som i samtalemodellen forholde sig til en konkret situation, hvor eleverne skal støttes i at stille spørgsmålene:

- Hvor skal jeg hen?
- Hvordan kommer jeg derhen?
- Hvad skal jeg gøre som det

Samtalerne i udskolingen er ikke tiltænkt feedback af specifikke kompetencer i enkelte fag, men skal understøtte elevens oplevelse af mestring og derfor understøtte eleven i at nå håndterbare og konkrete mål i forhold til læring generelt. Der er derfor fokus på en feedback, der har fokus på elevernes tro på egen formåen, selvregulering, problemløsningsfærdigheder og handlingsstrategier.

Selvbestemmelse

Samtalemodellens formål er at understøtte læring, mestring og motivation hos eleven. I den forbindelse er det afgørende for elevens oplevelse af ejerskab til samtalen, at eleven har motivation for at deltage i både samtalerne, deres indhold, de aftaler, der indgås samt i de handlinger, der sættes i gang. Kort sagt skal eleverne opleve, at de "sidder i førersædet i eget liv"⁵ og har lyst til at lære mere, undersøge, udvikle sig og mestre de situationer de møder nu og fremadrettet.

I selvbestemmelsesteorien beskæftiger Ryan og Deci⁶ sig med, hvad der har betydning for motivation:

- Oplevelse af autonomi og selvbestemmelse
- Oplevelse af kompetence og mestring
- Oplevelse af samhørighed og tilhørsforhold

Det er værd at bemærke, at oplevelsen af er i fokus.

I samtalen kan det derfor med fordel undersøges, hvordan elevens oplevelse af ovenstående er - også i selve samtalen, som gerne skulle være elevens eget projekt. Dette kan fx gøres ved at give plads til - ved at spørge - at eleven forholder sig til konkrete aftaler og handlinger - inden de sættes i gang.

I følgende afsnit kan ses, hvordan der med forskellige spørgsmålstyper kan spørges og undersøges i samtaler - alt efter formål og hensigt.

⁵ Ravn, Ib (2021:13)

⁶ Ryan og Deci (2000)

Om spørgsmålstyper

Det er typisk i samtaler, at der stilles mange forskellige spørgsmål, og at man vil noget med dem. Det kan være at få konkrete svar, en reaktion, at påvirke adfærd – men det kan også være at skabe refleksion.

Der findes forskellige spørgsmålstyper, og de har alle forskellige formål og hensigter, og det er derfor værd at overveje, hvilke der anvendes undervejs i en samtale.

I samtalemodellen har spørgsmålene – som det ses ovenfor illustreret – en overordnet hensigt. Men det vil altid være den konkrete elev og situation, der afgør hvordan der spørges i en samtale.

Lineære og cirkulære spørgsmålstyper

Når der arbejdes med spørgsmål i samtaler, taler man ofte om lukkede og åbne spørgsmål. Lukkede spørgsmål har ofte til hensigt at bringe noget information fra eleven om et eller andet, og der er ikke så mange svarmuligheder. Disse spørgsmål kaldes også lineære spørgsmål.

Eksempel på lineære spørgsmål

- "Hvad går du til i din fritid?" – der er plads til et kort, præcist svar
- "Har I mange lektier i matematik?" – der er typisk plads til ja eller nej

Åbne spørgsmål har en anden hensigt; de vil åbne op for flere svarmuligheder, som dermed også bliver mere frie.

De samme spørgsmål som ovenfor kan også stilles åbent og cirkulært:

- "Vil du fortælle mig lidt om, hvad du laver i din fritid?" – der er plads til elevens beskrivelser af fritiden
- "Hvordan oplever du, at det er med lektierne i matematik?" – eleven får plads til at dele sine oplevelser

Når man spørger *cirkulært*, har man en anden hensigt. Man interesserer sig for elevens beskrivelser, oplevelser og meninger – og får dermed indsigt i deres leverum.

Man kan med Karl Tomm⁷ ordne spørgsmålstyper i fire kategorier:

- Lineære
- Cirkulære
- Strategiske
- Refleksive

I modellen på næste side kan ses, hvordan disse spørgsmålstyper også her er ordnet i forhold til deres hensigter, fx når det handler om de lineære og de cirkulære. Men også akser fra venstre til højre handler om hensigt:

Orienterende spørgsmål, lineære: Her spørges for at få konkret viden fra eleven om konkrete forhold nu og tidligere

Orienterende spørgsmål, cirkulære: Her spørges for at få elevens oplevelser og perspektiver i forhold til situationer, sammenhænge nu og tidligere

Påvirkende spørgsmål, lineære: Her spørges for at påvirke, overbevise eller konfrontere eleven

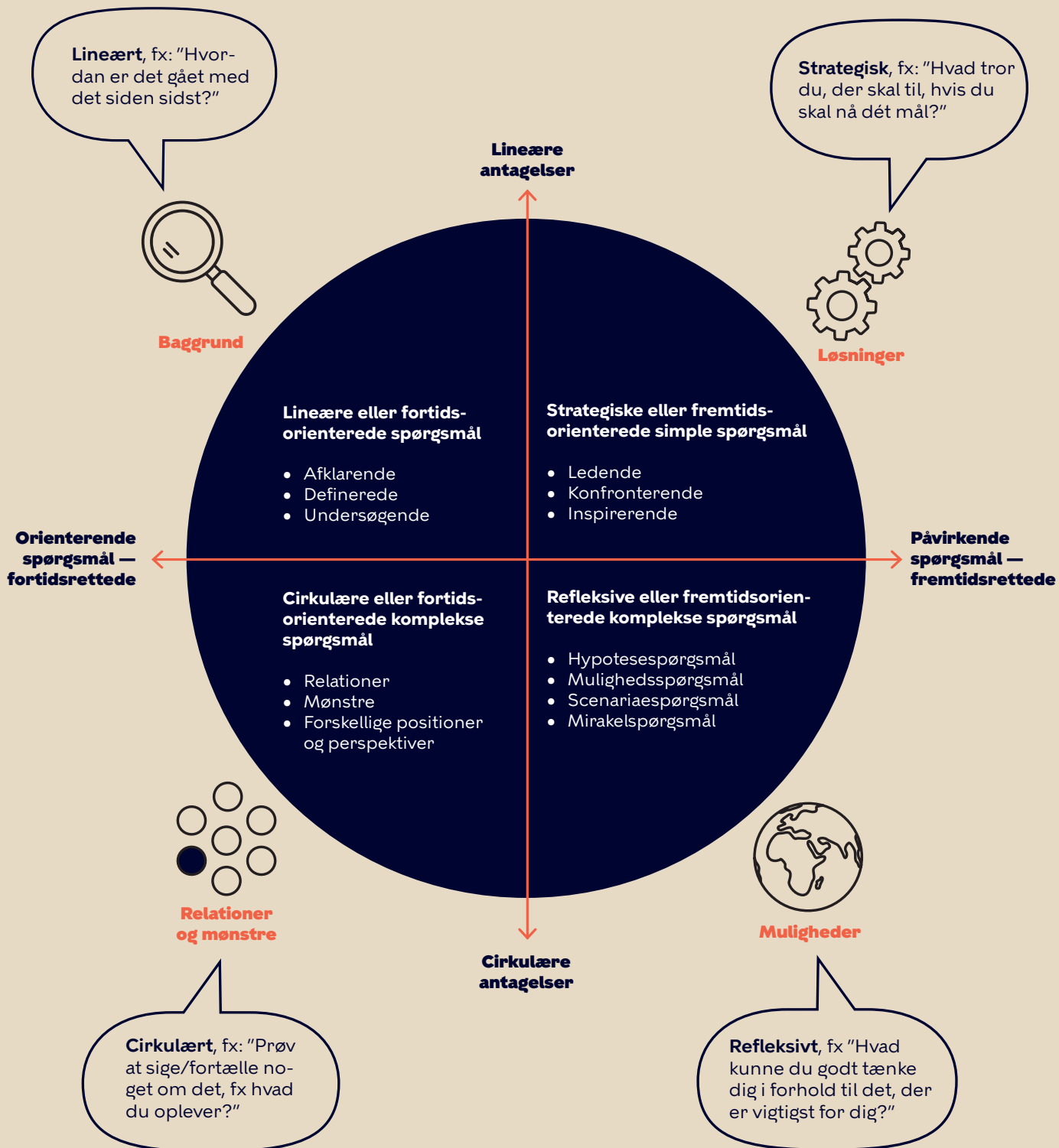
Påvirkende spørgsmål, cirkulære: Her spørges for at få elevens ønsker, forestillinger, refleksioner og ideer frem

⁷ Der henvises til: Karl Tomm (1992), Tolstrup (2017), Kongsgaard (2017)

⁸ Model: Moltke og Molly (2009) – her fra Tolstrup (2017:37)

Spørgsmål har i samtalemodellen til hensigt at understøtte refleksion og læring

... således, at eleven erkender og opdager egne styrker, ressourcer og handlemuligheder

Specifikke spørgsmålstyper

Det kan også være, at man vil have noget særligt frem; spørge til noget specifikt, fordi man har et særligt formål med samtalen – fx noget, der særligt er i fokus. På den måde bliver hensigterne mere specifikke⁹:

MESTRINGSSPØRGSMÅL: At spørge til mestring i nuværende eller tidligere situationer. Hensigt: At undersøge, på hvilken måde, eleven klarer det, der gøres nu og er gjort før - for at finde ressourcer til aktuelle og fremtidige situationer

- Eksempel: "Prøv at fortælle om, hvad du selv gør, siden du kommer så præcist hver dag?"

UNDTAGELSESPØRGSMÅL: At spørge til, hvornår noget er anderledes. Hensigt: Et problem er der ikke altid, og måske er det eleven selv, der har indflydelse på, når der er undtagelser?

- Eksempel: "Hvornår har du oplevet at nå bussen til tiden?" (og ikke "har du oplevet" – fordi eleven så typisk kun vil give korte svar som fx 'ja' eller 'nej' eller 'aldrig')

SKALERINGSSPØRGSMÅL: At spørge til situationer, oplevelser eller sandsynligheder på en defineret skala. Hensigt: Fx at noget vurderes mere vigtigt/ alvorligt/svært end andet, eller at tydeliggø-

re, at der er forskelle fx i, hvordan noget opleves på forskellige dage/ i forskellige situationer

- Eksempel: "På en skala, hvor 1 er den værste dag og 10 er den gode dag (definér altid skalaen), hvordan vil du så placere de forskellige skoledage i sidste uge på skalaen?"

MIRAKELSPØRGSMÅL: At spørge til elevens forestillede oplevelser, når noget er helt anderledes, når problemerne ikke findes eller til et ønsket fremtidsscenario. Hensigt: Fx at undersøge, hvordan eleven forholder sig til det ønskede, vejen dertil, og hvor meget der vil investeres i det.

- Eksempel: "Hvis du det kunne blive fuldstændig sådan, som du siger, hvad tror du kunne få det til at ske?"

HYPOTETISKE SPØRGSMÅL: At spørge til en tænkt, fremtidig situation, fx hvis de helt selv kunne bestemme? Hensigt: Fx at undersøge elevens ønsker, ressourcer og det, som eleven selv har/ kan få indflydelse på i den aktuelle og fremtidige situationer.

- Eksempel: "Hvis nu du helt selv kunne bestemme en uge i skolen, hvordan skulle den så være?"

⁹ De specifikke spørgsmålstyper er udformet med afsæt i Kongsgaard (2017:103ff)

MENINGSSKABENDE SPØRGSMÅL:

At spørge til, hvad der er vigtigt og vigtigst lige nu og i det hele taget. Hensigt: Fx at finde ud af, hvad der giver mening for eleven, for på den måde at finde drivkraft til konkrete handlinger og forandringer.

- Eksempel: "Vi har talt om nogle forskellige ting (i dit leverum, fx), som betyder meget. I forhold til det, vil skal tale om i dag, hvad er så det vigtigste lige nu?"

SPØRGSMÅL TIL EJERSKAB: At spørge til elevens eget forhold til ansvar og ejerskab i forhold til situationen. Hensigt: Fx at undersøge hvad elevens eget engagement i situationen er, og oplevelse af indflydelse.

- Eksempel: "Nu sagde du før, at det lykkedes alligevel, selv om det var svært, Hvilken betydning havde du selv i forhold til det, tror du?"

MULIGHEDSSPØRGSMÅL: At spørge til, om der kunne være muligheder i det, der synes umuligt og overskueligt. Hensigt: At tydeliggøre, at der kan findes muligheder, også selv om det kan være svært at se – dette spørgsmål kan også anvendes til at give eleven tiltro til, at de har ressourcer, som de ikke selv kan se.

- Eksempel: "Gad vide, om der er noget i alt det her, som kan bruges til noget, selv om det er irriterende?"

PLANLÆGNINGSSPØRGSMÅL: At

spørge til, hvad der kan planlægges og hvordan der sættes i gang. Hensigt: At få elevens bidrag til, hvad der konkret kan og skal planlægges, og hvem, der skal hjælpe eller spørges i forbindelse med de aftalte handlinger. Dette spørgsmål kan også bidrage til, at elevens eget netværk inddrages og anvendes som ressource.

- Eksempel: "Hvad kan vi planlægge allerede nu, og hvem tror du kan hjælpe; hvem kunne vi spørge?"

EFFEKTSPØRGSMÅL: At spørge til virkninger og effekter af ændret adfærd og andre strategier. Hensigt: At finde ud af, hvilken forskel, handlinger kan føre til, og hvordan andre reagerer og måske også handler anderledes, når noget gøres på andre måder.

- Eksempel: "Hvem tror du, vil lægge mærke til det, og hvad tror du, de andre vil sige, når du gør det på den nye måde?"
- Eksempel: "Er der noget, der vil være anderledes den dag, tror du?"

Litteratur

Egan, Gerard (2002) Den kompetente vejleder. R.U.E. Skriftserie

Hattie, John; Timperley, Helen (2007) The Power of Feedback, Review of educational research; volume: 77 issues, 1. march 2007. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.3102/003465430298487> (kræver adgang)

Kongsgaard, Leif Tøfting (2017) Multiteoretisk praksis i socialt arbejde. Samfundslitteratur

Peavy, R. Vance (2005) At skabe mening. En SocioDynamiske samtale. Studie og Erhverv

Peavy, R. Vance (2009) Konstruktivistisk vejledning. Teori og Metode. 2. udgave. Studie og Erhverv

Ravn, Ib (2021) Selvbestemmelsesteorien. Motivation, psykologiske behov og sociale kontekster. Hans Reitzels Forlag.

Ryan, Richard M.; Deci, Edward L. (2000) Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. American Psychologist. January 2000 https://selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2000_RyanDeci_SDT.pdf

Tolstrup, Marianne (2014) Ressourcefokuseret vejledning. Dansk Psykologisk Forlag

Tomm, Karl (1992) Interviewet som intervention. Er hensigten at stille lineære, strategiske, cirkulære eller refleksive spørgsmål? Forum/4. (Artiklen kan rekvireres via bibliotek.dk)